

УДК 330.341

Г.М. Бойківська,

здобувач кафедри економіки, організації та планування в АПК, Тернопільський національний економічний університет

ВПЛИВ ОКРЕМИХ ФАКТОРІВ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ РОБОТИ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглянуто питання впливу окремих факторів таких як інвестиції, обсяги виробництва продукції сільського господарства, структура собівартості, вартість зовнішньоекономічних операцій, індекси цін, інфляція, державна підтримка тощо, на формування виробничого потенціалу переробних підприємств та ефективної їх діяльності.

The questions on individual factors such as investment, output of agricultural products, cost structure, the cost of foreign operations, price indexes, inflation, government support, etc., the formation of productive capacity of processing enterprises and their activities effectively.

Ключові слова: фактори впливу, ефективність, виробничий потенціал, інвестиції, обсяги виробництва, структура собівартості, вартість зовнішньоекономічних операцій, індекси цін, інфляція, державна підтримка.

Keywords: Pressure, efficiency, production capacity, investment, production volumes, cost structure, the cost of foreign operations, price indexes, inflation, state support.

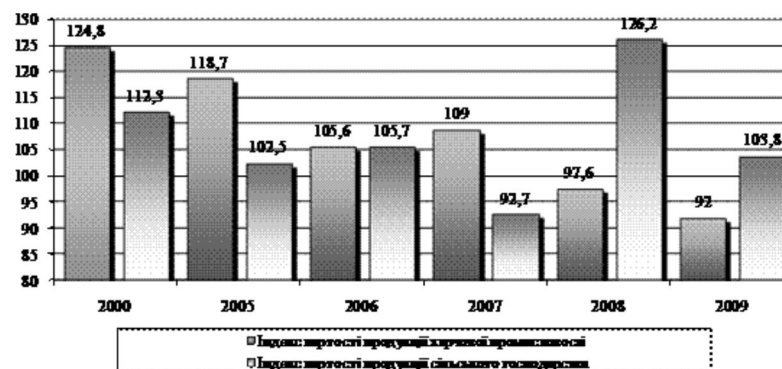
Постановка проблеми у загальному вигляді. Основу промислового виробництва Вінницької області складає харчова промисловість, частка якої становить понад 60%. Проте для ефективного функціонування даної галузі слід враховувати всі фактори, що можуть тією чи іншою мірою впливати на результати її діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань функціонування переробних підприємств присвячено ряд праць вітчизняних вчених, таких як Авдєєнко В.Н., Саблук П.Т., Бойко Є.І., Дудар Т.Г., Дусановський С.Л.[3], Іщук С.О. та ін.. Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць із означеної проблеми та певні досягнення в її вирішенні, ще залишається частина питань, які вимагають подальшого вивчення, узагальнення та удосконалення, зокрема питання впливу окремих факторів на результативність роботи переробних підприємств та функціонування виробничого потенціалу.

Мета та завдання статті. Проведені дослідження зумовлюють необхідність аналізу впливу окремих факторів на результативність роботи переробних підприємств Вінницької області з метою подальшого визначення об'єктивної величини потенційних можливостей переробної галузі щодо виробництва продукції й економічно доцільних рівнів їх ефективного використання.

Виклад основного матеріалу дослідження Функціонування галузі залежить від багатьох чинників, таких як інвестиції, обсяги виробництва продукції сільського господарства, структура собівартості, вартість зовнішньоекономічних операцій, індекси цін, інфляція, державна підтримка тощо [4].

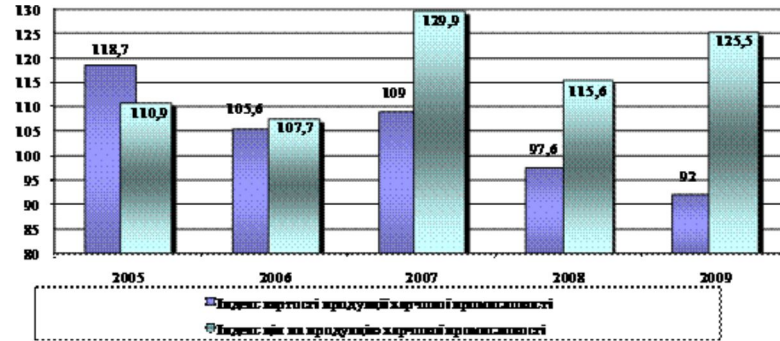
Оскільки харчова промисловість використовує в більшості сільськогосподарську продукцію, що вироблена на теренах області, то розвиток цих галузей є взаємопов'язаним. Обидві галузі економіки по 2006 рік демонстрували тенденцію до зростання, проте харчова промисловість мала дещо вищі темпи. Незважаючи на зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, в 2008 році в харчовій промисловості в останні роки відбувається падіння виробництва (рис. 1).

Розраховано за даними Головного управління статистики у Вінницькій області [5]

Рисунок 1 - Індекси вартості продукції харчової промисловості і сільського господарства, у % до попереднього періоду

Ціни на продукцію галузі мали чітку тенденцію до зростання. Найбільше вони зросли в 2007 р., що спричинено неврожаєм в області. Як наслідок, підприємства закуповували частину сировини в інших регіонах і по значно вищих цінах. Зростання цін на продукцію галузі відбувалось у темпах, що випереджали зростання виробництва. В останні роки із зростання індексу цін відбувалось скорочення обсягів виробництва, тому залежність між ціною і обсягом виробництва є обернено пропорційною (рис.2).

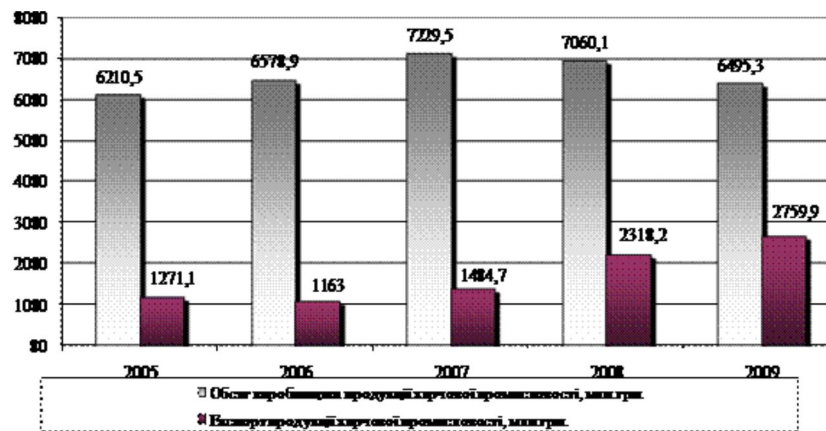
Розраховано за даними Головного управління статистики у Вінницькій області [5]

Рисунок 2 - Індекси вартості продукції харчової промисловості і сільського господарства, у % до попереднього періоду

Зниження виробництва спричинене не лише ростом цін на продукцію, а й наявністю дешевих імпорتنих аналогів. Підприємствам галузі доцільно використовувати більш продуктивні технології (в тому числі і інноваційні) для підтримання цінової конкурентоспроможності своєї продукції.

Оскільки експорт продукції харчової промисловості є основою зовнішньоекономічної діяльності області, то він також має вагомий вплив на результати діяльності галузі.

В досліджуваній період спостерігається збільшення обсягів експорту продукції даної галузі. Навіть в умовах фінансової кризи, обсяги експортних операцій з продажу харчової продукції збільшуються (рис.3).

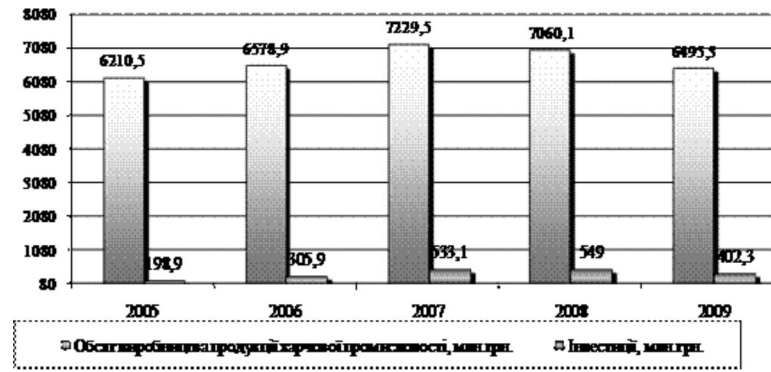
Розраховано за даними Головного управління статистики у Вінницькій області [5]

Рисунок 3 - Обсяги виробництва і експорту продукції харчової промисловості, млн.грн.

Збільшення обсягів експорту в 2008-2009 рр. спричинено девальвацією гривні. В умовах кризи підприємства галузі намагаються виходити на нові ринки, цьому також сприяло прийняття України в СОТ.

Обсяги експорту в досліджуваній період зросли більш як в 2 рази і станом на 2009р. становили понад 2,7 млрд.грн., що склало понад 40% виробництва харчової промисловості.

Відповідно до збільшення обсягів інвестицій протягом досліджуваного періоду зростали обсяги виробництва продукції (рис.4).

Розраховано за даними Головного управління статистики у Вінницькій області [5]

Рисунок 4 - Обсяги виробництва та інвестиції в харчову промисловість, млн.грн.

Починаючи з 2008 р. обсяги залучення інвестицій почали знижуватись. В умовах подорожчання кредитів і нестачі інвестиційних ресурсів зниження виробництва є цілком закономірним результатом.

Проте незважаючи на кризовий стан економіки харчова промисловість залишається однією з найбільш інвестиційно привабливих. В 2009 р. частка галузі в загальному обсязі інвестицій регіону склала 26,6%, що у вартісному вираженні становило понад 47 млн.дол. США.

Подальше збільшення інвестицій може сприяти нарощенню потужностей галузі, збільшенню частки прибуткових підприємств і загального обсягу прибутку.

Також, окрім вищезазначених факторів, що впливають на діяльність харчової промисловості одним з найважливіших є фактори, що впливають на собівартість продукції, а в подальшому і на розмір прибутку.

Проаналізуємо основні складові собівартості продукції харчової промисловості за допомогою таблиці 1.

Зменшення собівартості спричинене зменшенням обсягів виробництва через наслідки фінансової кризи. При цьому витрати на оплату праці збільшились на 132,7 млн.грн. і склали в 2009 році 512,7 млн.грн.

Таблиця 1 - Основні складові собівартості продукції харчової промисловості, млн.грн.

Показник	2007р	2008р	2009р	Відхилення, +/-
Собівартість продукції, млн.грн.	7200,5	7256	6379,1	-821,4
Витрати на оплату праці, млн.грн.	380	487	512,7	132,7
Сировина, млн.грн., в т.ч.	4080,1	3848,4	2913,8	-1166,3
придбана у сільськогосподарських підприємств області	780,2	740,2	779,1	-1,1
Інші матеріальні витрати, млн.грн.	1800,2	1958,3	1960,3	160,1
Амортизація основних засобів, млн.грн.	940,2	962,3	992,3	52,1

Джерело: Головне управління статистики у Вінницькій області [5]

Оснoву собівартості продукції галузі становить купівля сировини, проте вартість її зменшилась на 1,2 млрд.грн., хоча купівля сільськогосподарської сировини в межах області майже не змінилась. Зменшення вартості сировини спричинене переходом на дешевшу, в т.ч. імпорту, проте сумнівної якості.

В структурі собівартості найбільшу частку займає сировина, хоча її частка протягом досліджуваного періоду зменшилась, понад 30% займає інші матеріальні ресурси (рис. 5).

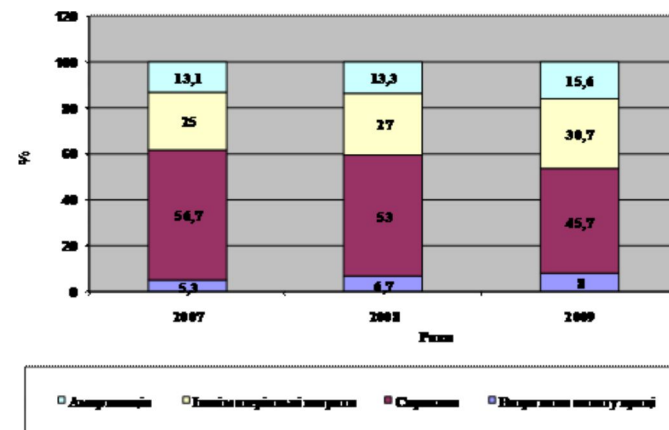

Рисунок 5 - Структура собівартості продукції харчової промисловості Вінницької області

Найбільший вплив на собівартість продукції харчової галузі має сировина, також значний вплив має купівля інших матеріальних засобів та оплата праці.

Отже, на собівартість продукції харчової промисловості регіону впливає чимало факторів, як прямої, так і опосередкованої дії. Зменшення собівартості можливе, насамперед, при прямій закупівлі сировини у сільськогосподарських виробників, без використання посередників.

Доцільно проаналізувати структуру собівартості основної продукції харчової промисловості регіону (табл. 2). Вартість сировини є головною складовою собівартості, як цукру, так і молока, а лівову частку собівартості горілчаної продукції займає акцизний збір, який протягом досліджуваного періоду зріс в 1,5 рази.

Таблиця 2 - Структура собівартості основної продукції харчової промисловості Вінницької області, грн.

Показники	2007р.	2008р.	2009р.	Відхилення, +,-
Цукор				
Собівартість, грн./т	2940	2900	3425	485
Сировина	1590,2	1650,4	1855,9	265,7
Оплата праці	311,2	320,3	362,9	51,7
Амортизація	400,3	410,2	380,2	-20,1
Інші матеріальні витрати	638,3	519,1	826	187,7
Молоко оброблене рідке				
Собівартість, грн./т	4100	4454	5125	1025
Сировина	1734,8	2194,9	1949,9	215,1
Оплата праці	390,3	420,3	438,2	47,9
Амортизація	520,3	530,2	540,3	20
Інші матеріальні витрати	1454,6	1308,6	2196,6	742
Горілка				
Собівартість, грн./л	19,8	20,1	24,5	4,7
Сировина	3,7	3,8	4	0,3
Оплата праці	1,4	1,5	1,6	0,2
Амортизація	2,1	2,2	2,4	0,3
Інші матеріальні витрати	3	2,9	1,5	-1,5
Акцизний збір	9,6	9,7	15	5,4

Джерело: Головне управління агропромислового розвитку Вінницької ОДА

Як і в загальному по харчовій промисловості, при виробництві основної продукції галузі доцільно шукати шляхи для зменшення собівартості через укладення договорів на поставку сировини безпосередньо від виробників [3].

Для формування ефективного агропромислового виробництва в регіоні для підтримки харчової промисловості державі потрібно проводити заходи по підтримці сільськогосподарських підприємств [2].

Відповідно до даних таблиці 3, сільськогосподарськими підприємствами Вінницької області за 2009 р. отримано 112,0 млн.грн. коштів державної підтримки (що складає лише 46,7% надходжень 2008 році.) у тому числі за рахунок бюджетних дотацій – 13,9 млн.грн, податку на додану вартість – 98,0 млн.грн. В розрахунок на 1 підприємство за 2009р. надійшло 224,9 тис.грн. (менше в 2,2 рази у порівнянні з 2008р.).

Таблиця 3 - Державна підтримка сільськогосподарських підприємств області, 2009р.

Показники	Державна підтримка				Відхилення задекларованого рівня від фактичного, тис.грн.		
	Задекларований розмір державної підтримки (в т.ч. ПДВ, тис.грн.)		Фактично надійшло, тис.грн.				
	Бюджетна державна підтримка	ПДВ	Бюджетна державна підтримка	ПДВ	Бюджетна державна підтримка	ПДВ	Всього
Продукція рослинництва-всього	93100,0	65654,3	4459,2	59915,2	88640,8	5739,1	94379,9
в т.ч. зернові та зернобобові-всього	70300	31149,3	3100,0	30915	67200	234,3	67434,3
соняшник	-	12236,3	-	11365,1	-	871,2	871,2
ріпак озимий	-	4069,3	-	3970,1	-	99,2	99,2
ріпак ярий	-	134,7	-	56,3	-	78,4	78,4
цукрові буряки	22400	17852,3	1059,2	13433,7	21340,8	4418,6	25759,4
картопля	-	125,1	-	120,3	-	4,8	4,8
овочі відкритого ґрунту	400,0	87,3	300,0	54,7	100	32,6	132,6
Продукція тваринництва, всього	41534,5	45874,3	9507,3	38112,6	32027,2	7761,7	39788,9
в т.ч. вирощування ВРХ	28900,0	22589,6	4507,2	20318,6	24392,8	2271	26663,8
свиней	10570,3	18449,4	3500,1	16589,6	7070,2	1859,8	8930
овець	30,0	12,3	20,0	11,2	10	1,1	11,1
птиці	-	1957,3	-	190,8	-	1766,5	1766,5
молоко	2034,2	2852,3	1434,8	996,1	599,4	1856,2	2455,6
вовна	-	1,2	-	1,1	-	0,1	0,1
яйця курячі	-	12,2	45,2	5,2	-	7,0	7,0
Всього	134634,5	111528,6	13966,5	98027,8	120668	13500,8	134168,8

Джерело: Головне управління статистики у Вінницькій області [5]

Зменшення державної підтримки спричинено браком коштів в бюджеті, офіційно державна підтримка повинна була бути на рівні 2008р. Новостворений уряд взяв на себе зобов'язання провести розрахунок по невиплаченій в 2009р. державній підтримці.

Недоотримано сільськогосподарськими підприємствами Вінницької області державної підтримки в розмірі 134,2 млн.грн., в т.ч. бюджетної допомоги в розмірі 120,7 млн.грн., відшкодування ПДВ – 13,5 млн.грн.

Незважаючи на недофінансування державних програм з підтримки сільськогосподарського виробництва, розмір підтримки, що надійшов дав змогу отримати рентабельність в розмірі 12,4%, в т.ч. рослинництва – 14,6% та тваринництва – 5,1%.

Регуляторна політика уряду при виробництві харчових продуктів має бути спрямована як на соціальний захист населення, так і на підтримку підприємств,

оскільки вирішуючи питання забезпечення необхідного рівня споживання соціально значущих товарів населенням, обмеженням ціни, держава не досягає необхідного ефекту [1].

Висновки. Пріоритетними напрямками роботи по покращенню діяльності харчової промисловості регіону мають бути:

- залучення в економіку області іноземних інвестицій шляхом постійного моніторингу пропозицій з боку інвесторів, налагодження контактів з міжнародними фінансовими інституціями та міжнародними організаціями;
- збільшення дотування сільського господарства для створення потужної сировинної бази для харчової промисловості;
- супровід конкретних інвестиційних проектів та надання всебічної допомоги в їх реалізації;
- здійснення заходів з поглиблення діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування області щодо практичної реалізації Програми європейської і євроатлантичної інтеграції України;
- налагодження міжнародного співробітництва регіонів та територіальних громад області з зарубіжними країнами в рамках міжрегіонального і прикордонного співробітництва у сфері зовнішньої торгівлі, гуманітарних питань, соціальної політики;
- сприяння активізації зовнішньоекономічних зв'язків підприємств, установ і організацій, розташованих на території області, та їх виходу в умовах світової фінансово-економічної кризи на зовнішній ринок.

Література:

1. Бойко Є.І. Прогнозування розвитку промислового виробництва регіону: методологічні аспекти: монограф. / наук. ред. Є. І. Бойко. – Львів: ІРД НАН України, 2009. – 236 с.
2. Борщ А.Г. Бюджетна підтримка аграрного сектору в умовах трансформаційних процесів в економіці України / Борщ А.Г. // Економіка АПК. – 2009. – №2. – С.106-116.
3. Дусановський С.Л. Економічні аспекти функціонування та розвитку продовольчого ринку регіону: монограф./ С.Л.Дусановський, М.А.Горлачук, С.Д.Пластун. – Тернопіль: Горлиця, 2007. – 234 с.
4. Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 роки від 28 липня 2003 р. №1174 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://industry.kmu.gov.ua>
5. Режим доступу: <http://www.vous.vin.ua>

Стаття надійшла до редакції 20.09.2010 р.

